

JÁNOVI BEHARKOVI

Bratislava 13. februára 1948

Veľavážený pán kolega!

Hoci nemám nijaký dôvod neodpovedať verejne na Váš otvorený list z 23. januára t. r. v Slobode, jednako odpovedám takto — listom zatvoreným — a to preto, aby sme verejné záujmy, keď už ich musíme sústreďovať na poklesky, sústreďovali na poklesky *zámerné* a keď už máme poukazovať na chybné činy, poukazovali na chyby schválne urobené a nenapraviteľné. Pišem Vám skrátka takto — v zatvorenom liste — preto, lebo nechcem, aby sa robili aféry z nedopatrení, akých je a bude pri rušnej práci veľmi mnoho.

Bol som predovšetkým prekvapený, prečo ste sa obrátili otvoreným listom na mňa. Ani ja sám, ani úrad, na čele ktorého stojím (ako som teraz dodatočne zistil), nemal nijaký vplyv na výber kníh, ktoré pri vianočnej nádielke povereník sociálnej starostlivosti venoval mládeži, ba ani len vedomosť o tom, čo sa pri tejto nádielke mládeži dáva. Ale, ako som zistil, ani kol. Púll sa nemohol presvedčiť, aké knihy pri vianočnej nádielke rozdeľuje. Aj on, tak ako Vy a konečne i ja, sme presvedčení, že knižka, o ktorej sa v otvorenom liste na mňa zmieňujete, deťom do rúk ešte nepatrí. Bol by som Vám vďačnejší za týchto okolností za Vaše upozornenie súkromné — malo by povahu dobrosrdečnejšiu, nemuselo by pri našich zvlčilých politických pomeroch vzbudzovať dojem, že tu ide o nejakú schválnu znepravňujúcu akciu medzi školskou mládežou.

Ale i takto oznamujem Vám, že

1. vzal som na vedomie rozhodnutie kol. Púlla stiahnuť knižku B. Travena Pochod do ríše mahagónu spomedzi darov udeľovaných mládeži na Vianoce,

2. vydávam všeobecnú úpravu, aby školskej mládeži najmä v rámci školy udeľované dary — nech sú

darované kýmkoľvek — poskytovali sa len po predbežnom schválení školským úradom.

Budem Vám povďačný, ak potrebám našej školy a výchovy našej mládeže venujete i v budúcnosti svoju pozornosť. Keď Vás zaujíma špeciálne mravná výchova mládeže, veľmi rád Vás upozorním na strašné dedičstvá v našich mestách, ale i na dedinách, ktoré prichodí nám prekonávať. Ide o veci neporovnateľne vážnejšie, než na aké ste ráčili v svojom otvorenom liste poukazovať.

Srdečne Vás pozdravuje

Váš
L. Novomeský

JUDr. Ján Beharka (nar. 1911), účastník protifašistického odboja a SNP, člen SNR za DS, od r. 1946 za Stranu slobody (jej spoluzakladateľ). Po Februári emigroval do USA.

V otvorenom liste Novomeskému uvádza, že vo zvukovom žurnáli v kine videl ako povereník Púll rozdával chudobným deťom knihy, ktoré sú jedom. Zvlášť sa pozastavuje pri spomínanej Travenovej knihe, v ktorej je veľa nemravností a prostopašností (nemôže ich citovať, uvádza aspoň strany s najkrikľavejšími miestami a výrazmi). Zoširoka sa dotýka viacerých výchovných problémov, útočí na vzťah komunistov k mládeži a doslova píše:

„Za týchto okolností som si vždy osobitne hodnotil skutočnosť, že na čele školského a osvetového rezortu, keď už musí byť komunista (nezazlievajte mi, keby som radšej videl nekomunistu), stojí básnik, literát Laco Novomeský... Chcem tým zdôrazniť len svoje presvedčenie, že básnik, hoci je reprezentantom tak vyhraného svetonáhľadu, zostane v hĺbke predovšetkým človekom, ktorého duša nepozná toľko sebeckosti a ktorá môže obopnúť všetko a všetkých...“

Otvorený list sa končí slovami: „Myslím, vážený pán povereník, že spravíte všetko, aby ste tento jed z rúk našej nedospelej mládeže aspoň teraz vyrvali. Bol by som Vám povďačný za odpoveď. Na ňu čakajú i rodičia detí, ktoré takto podaroval pán povereník sociálnej starostlivosti.“

Tajomník povereníka školstva požiadal 2. II. na povereníkov pokyn pracovníkov sekcie B, aby si do 24

hodín prečítali Beharkov článok, predložili sekretariátu posudok Travenovej knihy s menom recenzenta a písomné vyjadrenie o tom „v akej miere sa zúčastnil rezort na odporúčaní kníh rozdeľovaných p. povereníkom dr. Púllom“. Vyjadrenie sekcie sa nezachovalo, ale určite sa stalo podkladom povereníkovej odpovede.

Novomeský upozornil na Beharkov otvorený list povereníka sociálnej starostlivosti Jána Púlla 13. II. 1948 a priložil aj odpis listu Beharkovi. O. i. Púllovi napísal: „Budem Ti povďačný, keď mi oznámiš, ako sa uskutočnil Tvoj príkaz, aby boli stiahnuté knihy Travenove z darov venovaných školskej mládeži. Ako počúvam, i proti Erenburgovej Láske Jeanny Neillovej sú isté námietky z hľadiska pedagogického; nehodí sa pre mládež v tom veku, v ktorom ich od Teba dostávala.“

V Národnej obrode PSS 25. II. úradne oznámilo o. i. (Ako to bolo s knihami z akcie „Vianoce deťom“), že medzi desiatky kníh „sa dostali omylom knihy pre mládež nevhodné. Úradníci PSS hneď spozorovali omyl a prikázali stiahnuť „závadné knihy“ a vymeniť ich za knihy „z pedagogického stanoviska vhodné“. Oznámenie sa končilo slovami: „Toto sa stalo dávno predtým, ako boli spomenuté články uverejnené a pisateľom článkov muselo byť toto opatrenie známe. Aj keď sa mohli presvedčiť o tom, že Pov. soc. starostlivosti vydalo príkaz o stiahnutí závadných kníh, jednako nepovažovali pisatelia spomenutých článkov za svoju povinnosť informovať verejnosť o tomto opatrení.“